

УДК 904:2–526.8(477.83–22):902.6

НОВА ЗНАХІДКА ПЕТРОГЛІФА БІЛЯ СЕЛА ЯМЕЛЬНИЦЯ НА СКОЛІВЩИНІ

Артем ГОЩІЦЬКИЙ

*Державний історико-культурний заповідник “Тустань”,
вул. Чайковського, 17, Львів, Україна, 79000,
e-mail: artem.hoshchitskyu@ukr.net*

Державний історико-культурний заповідник “Тустань” у 2015 р. проводив обстеження пісковикових скельних виходів біля с. Ямельниця у Сколівському районі Львівської області. У процесі дослідження було відкрито нову пам’ятку наскельного мистецтва. На одній зі скель поблизу села, в ур. Під Чернинов, виявлено петрогліф – хрестоподібну дванадцятиконечну фігуру. Композицію створює перехрестя, що має на кінцях тризубці. З правого рамена вертикально униз проведено промінь, який перетинає один із відростків нижнього тризубця. Загальна висота фігури 0,7 м.

В Українських Карпатах і в басейні Верхнього та Середнього Дністра аналоги дванадцятиконечному хресту нам не відомі. Подібні зображення трапляються в Болгарії (у відомому середньовічному центрі місті Преслав; XI ст.), у Криму (печерна церква на Загайтанській скелі поблизу Інкермана; до XIV ст.; печерний монастир Чилтер-мармара; до XV ст.).

З огляду на подібні зображення на християнських пам’ятках, нашу знахідку також можна інтерпретувати як хрест, в одному з його стилістичних варіантів. Тризубці на його кінцях, мабуть, несуть певне семантичне навантаження, а не просто є художніми елементами. Враховуючи датування наведених вище аналогів у широких хронологічних межах, питання часу створення зображення з Ямельниці залишаємо наразі відкритим.

Ключові слова: наскельне мистецтво, петрогліфи, хрест, Ямельниця, Східні Карпати.

Навесні 2015 р. ДІКЗ “Тустань”, з метою виявлення наскельних зображень та залишків скельно-печерної архітектури, проводив обстеження пісковикових скельних виходів біля с. Ямельниця Сколівського району Львівської області. Такі дослідження цікаві, зокрема, через перспективу відкриття територіально та хронологічно близьких пам’яток до Тустані, як її культурно-історичного контексту. Раніше, у межах дослідження Тустані Карпатською архітектурно-археологічною експедицією (КААЕ) під керівництвом М. Рожка, було виявлено низку петрогліфів, результати дослідження яких висвітлені у численних

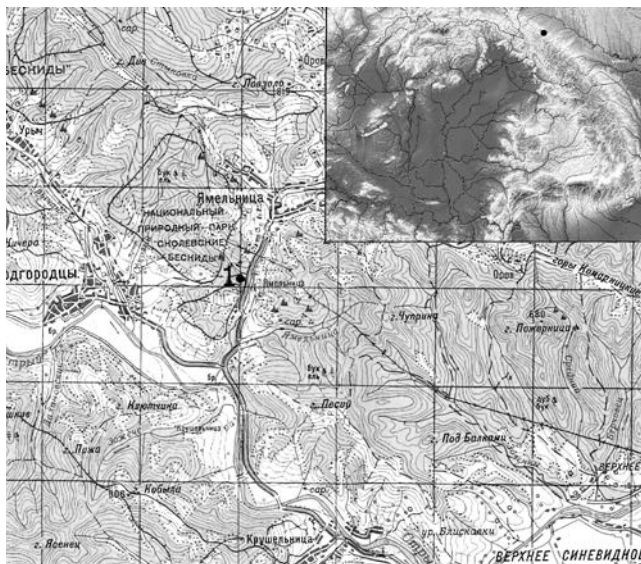

Рис. 1. Карта-схема розташування обстежених скель біля с. Ямельниця на Сколівщині.

наукових публікаціях [Бандрівський, 1989; 1992; 1995а; 1995б; Рожко, 1996а; 1996б; Рожко, Бандрівський, 1995].

У процесі обстеження біля с. Ямельниця було відкрито нову пам'ятку наскельного мистецтва. Досліджувана скеля розташована на відстані близько 2 км від повороту дороги Крушельниця–Підгородці, та 50–60 м ліворуч від дороги, біля в'їзду у село, в ур. Під Чернинов (рис. 1). Зі східного боку її висота приблизно 15 м, західною ж стороною вона переходить у крутий схил гори так, що можна дістатися без скелелазного спорядження майже на сам верх скелі. Завершує скелю окремий камінь, висотою 1,7 м, що лежить на верхньому майданчику основного скельного масиву (рис. 2, 1).

На північному, похилому боці скелі виявлено петрогліф, представлений хрестоподібною дванадцятиконечною фігурою (рис. 2, 2, 3). Композицію створює перехрестя, що має на кінцях тризубці. З правого рамена вертикально униз проведено промінь, який перетинає один із відростків нижнього тризубця. Нижня частина зображення погано збережена, тому важко однозначно визначити, якими були ці рельєфи при їхньому створенні, проте і зараз внизу простежені коса лінія, що перетинає один із тризубців, та вертикальний промінь правого рамена. Загальна висота фігури 0,7 м. Лінії петрогліфа вибиті гострим інструментом, мають U- та V-подібні профілі, з шириною жолобків 3–5 см та глибиною 1–3 см, за винятком нижньої косої лінії, утвореної серією лунок. Загалом стан збереження петрогліфа задовільний, лише лінія вертикального

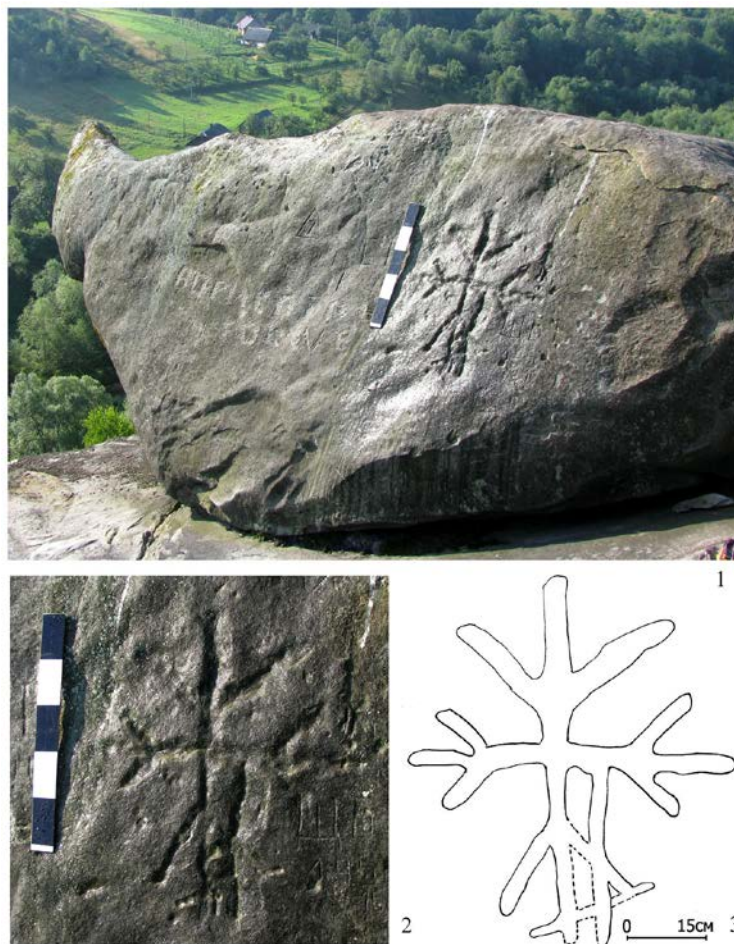

Рис. 2. Ямельниця, ур. Під Чернинов: 1 – частина скелі з петрогліфом; 2 – петрогліф; 3 – схематичне зображення петрогліфа (фото і рис. А. Гоціцький).

променю з незрозумілих причин розширена, можливо, через природне осипання його стінок. У зв'язку з орієнтацією на північ, більшу частину дня зображення затінено і його рельєфи чітко не простежуються.

В Українських Карпатах та басейні Верхнього і Середнього Дністра аналоги дванадцятиконечному хресту нам не відомі. Подібні зображення трапляються в Болгарії, у відомому середньовічному центрі – м. Преслав (рис. 3, 1, 2). Вони виявлені у вигляді графіті, на черепиці та стінах церкви, болгарські дослідники датують їх XI ст. [Овчаров, 1977, с. 18]. На черепичному графіті бачимо, відносно усєї фігури, такі ж за розмірами тризубці, як і на виявленому нами петрогліфі. Крім того, внизу рамен перехрестя болгарської

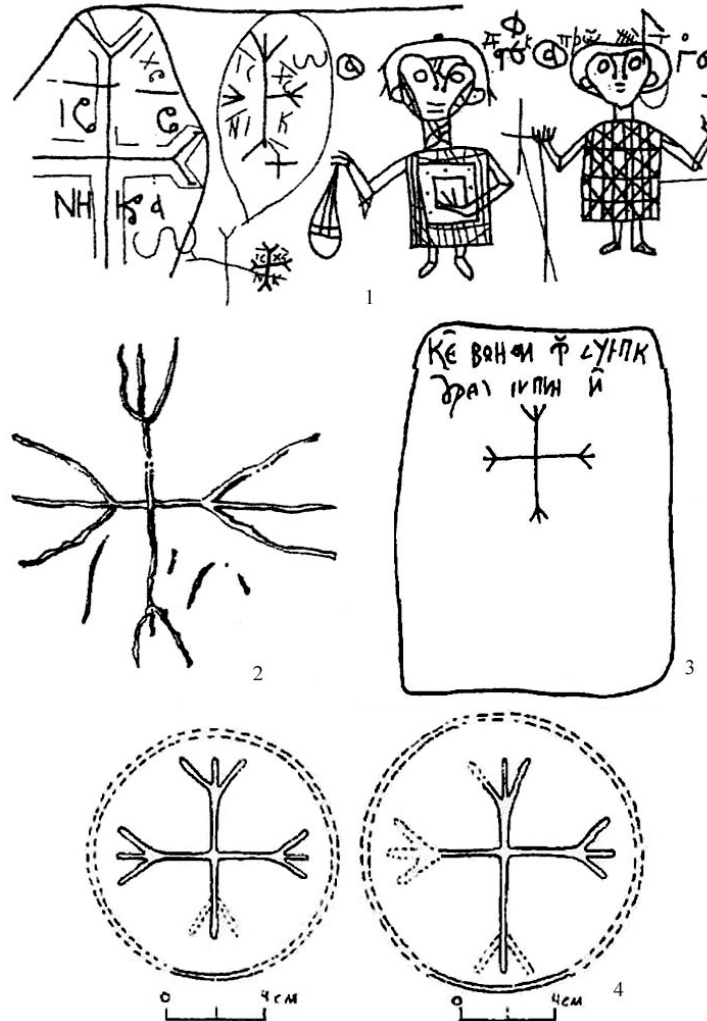

Рис. 3. Зображення християнської символіки: 1 – Болгарія, XI ст. – на стіні церкви; 2 – Болгарія, XI ст. – на черепиці (за: Овчаров, 1977, с. 18); 3 – Крим (Чилтер-мармара) (за: Могаричев, 1997, с. 194); 4 – Крим (Інкерман) (за: Могаричев, 1997, с. 168).

пам'ятки, також зображені лінії, ніби “хаотично розкидані”, які порушують симетрію композиції.

Аналогічні хрести знайдено і в Криму. У печерній церкві на Загайтанській скелі поблизу Інкермана відомі дванадцятиконечні хрести у колі (рис. 3, 4). На думку дослідників, церковний комплекс Загайтанської скелі сформований до XIV ст. Такі ж знаки трапляються у печерному монастирі Чилтер-мармара

(рис. 3, 3), для якого верхню хронологічну межу відносять до XV ст. [Могаричев, 1997, с. 22, 30, 33, 34, 168, 194].

З огляду на подібні зображення на християнських пам'ятках, нашу знахідку також можна інтерпретувати як хрест, в одному з його стилістичних варіантів. Тризубці на його кінцях, мабуть, несуть певне семантичне навантаження, а не просто є художніми елементами. Враховуючи датування наведених вище аналогів у широких хронологічних межах, питання часу створення зображення з Ямельниці залишаємо наразі відкритим.

На відміну від інших “петрогліфічних” регіонів, Карпати не є територією серійного поширення петрогліфів, проте наскельні зображення можуть бути цінним додатковим джерелом поруч із писемними, археологічними та етнологічними даними.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бандрівський М. С.* Про “поганські камені” в Карпатах / М. С. Бандрівський // *Археологія*. – 1989. – № 3. – С. 109–116.
2. *Бандрівський М. С.* Сварожі лики: нариси / М. С. Бандрівський. – Львів, 1992. – 102 с.
3. *Бандрівський М. С.* Місце петрогліфів Уріча в наскельному мистецтві Карпато-Балканського регіону / М. С. Бандрівський // *Скелі і печери в історії та культурі стародавньої України* : зб. тез повідомлень та доповідей. – Львів, 1995а. – С. 7–10.
4. *Бандрівський М. С.* Знаки – ідеограми у петрогліфах Гуцульщини / М. С. Бандрівський // *П'ята геральдична конференція* : зб. тез повідомлень та доповідей. – Львів, 1995б. – С. 3–5.
5. *Могаричев Ю. М.* Пещерные церкви Таврики / Ю. М. Могаричев. – Симферополь, 1997.
6. *Овчаров Д.* За прабългарските амулети / Д. Овчаров // *Музеи и паметници на културата*. – 1977. – № 1. – С. 16–20.
7. *Рожко М. Ф.* Тустань – давньоруська наскельна фортеця / М. Ф. Рожко. – К., 1996а. – 240 с., іл., карт.
8. *Рожко М. Ф.* Тустань. Державний історико-культурний заповідник / М. Ф. Рожко // *Сколівщина*. – Львів, 1996б. – С. 38–69.
9. *Рожко М. Ф.* Середньовічні петрогліфи на уріцькому камені / М. Ф. Рожко, М. С. Бандрівський // *Скелі і печери в історії та культурі стародавньої України* : зб. тез повідомлень та доповідей. – Львів, 1995. – С. 80–82.

Стаття: надійшла до редакції 19.09.2015
прийнята до друку 10.11.2015

**NEW DISCOVERY OF PETROGLYPH
NEAR VILLAGE YAMELNYTSIA IN SKOLE DISTRICT**

Artem HOSHCHITSKYI

State Historical and Cultural Reserve “Tustan”,

17, Chajkovskogo str., Lviv, Ukraine, 79000,

e-mail: artem.hoshchitskyi@ukr.net

In 2015 the State Historical and Cultural Reserve “Tustan” examined the sandstone rocks near village Yamelnytsia in Skole district, Lviv region. This study discovered a new example of rock art. The petroglyph represented with twelve-coursed cruciform figure was found on one of the rocks next to the village, in the tract “Pid Chernynov”. The composition is created with the intersection that has tridents on the ends of the lines. The line, which started from the right segment, is held vertically down and crosses one of the processes of the lower trident. The total height of the figure is 0,7 m.

There are no analogues of twelve-coursed cruciform figures in Ukrainian Carpathian and the Upper and Middle Dnister region. Similar images were found in Bulgaria in the famous medieval center – the city of Preslav. The image was found in the form of graffiti on the tiles and walls of the church. Bulgarian researchers have dated them with 11th century. Analogous twelve-coursed crosses (put in the circles) were discovered in Crimea, in the cave church on Zahaitanska rock near Inkerman. According to the researchers, the church complex on Zahaitanska rock was formed in 14th century. The same signs were found in the cave-monastery Chilter-Marmara with the upper chronological limit referred to 15th century.

Given the similar image on Christian monuments, our discovery also can be interpreted as a cross, in one of its stylistic varieties. Tridents at its ends, perhaps, have some semantic load, and they are not simply artistic elements. As the dating of counterparts above has broad chronological range, so the question of time, when the image from Yamelnytsia was created, is currently open.

Keywords: rock-art, petroglyphs, cross, Yamelnytsia, Eastern Carpathians.